

ВВМУ "И. И. ВАШЦАРОВ" 1
Бх. №: 1201
..... 08.07 2015 г.

РЕЦЕНЗИЯ

от професор доктор **НАТАЛИЯ АТАНАСОВА БЕКЯРОВА**,
ръководител на катедра „Национална и международна
сигурност”, факултет „Национална сигурност и отбрана”, при
Военна академия „Г. С. Раковски”- София
бул. „Евлоги Георгиев” № 82, тел. 02/ 92-26-543

за дисертационния труд на **Сияна Бориславова Люцканова**
на тема:

„**Морската политика на България в променящата се среда
на сигурност в Черноморския регион**”, представен за придобиване
на образователната и научна степен „**доктор**” по професионално
направление 9.1. „Национална сигурност”, научна специалност
„Военнополитически аспекти на морската сигурност”
научен ръководител

капитан I ранг проф. д.в.н. **Боян Кирилов Медникаров**

СОФИЯ
2015

Настоящата рецензия е изготвена въз основа на комплект материали и документи, на магнитен и на хартиен носител, в съответствие с изискванията на процедурата. Сред тях са дисертационен труд, автореферат и CV с приложен списък с научни публикации по тематиката на дисертационния труд, както и други научни публикации на авторката.

Актуалност и значимост на разработения проблем.

Дисертационният труд е посветен на малко изследван и непопулярен научен проблем. Дълги години сред научната мисловност у нас и в съседните страни битуваше разбирането, че черноморската политика се определя преди всичко от интересите и взаимоотношенията между големите черноморски държави СССР (Русия) и Р Турция. Това са двете държави, с ярко заявени стратегически и геополитически интереси и значителна военна сила, способна да защити тези интереси в зоната на Черно море. "Малките" страни, сред които е и България, следваше да се съобразяват с това, без да формират самостоятелни политики. Едва в най-ново време и особено след членството на Р България в НАТО и ЕС ситуацията се промени, защото българската акватория в Черно море се превърна във външна границата на ЕС и на НАТО. От една страна това налага формирането на национална, българска морска политика и от друга страна - необходимостта тази политика да бъде интегрирана в политиките на европейските и евроатлантическите съюзници. Преосмислянето на българската черноморска политика се налага и от променената роля на военноморските сили. Друго сериозно основание за формиране на такава политика е продиктувано от измененията в средата за сигурност, в резултат от кризата в Украйна и присъединяването на Крим и Севастопол към РСФСР и фактическата промяна на морските граници между черноморските държави.

Изследването на поставената тема би могло да запълни една съществена празнина по отношение на знанието за принципите на формиране на морската политика на Р България и нейното конкретно съдържание в контекста на европейската интегрирана морска политика, което е сравнително малко

познато. По тази причина трудът на Сияна Люцканова е *актуален, стойностен и нужен*.

Обща характеристика и структура на дисертационния труд

Дисертационният труд на Сияна Люцканова е в обем от 189 страници, организирани в общоприетия стандарт: списък на използваните съкращения, увод, три глави, заключение, общи изводи и препоръки, научни и приложни приноси, използвана литература и приложения.

Уводна част отговаря на всички критерии и подходи за представянето на един дисертационен труд. Много добре посочена е тезата, целта и задачите на изследването. Формулираните четири задачи са правилно определени, реалистични и изпълними в рамките на дисертационния труд. Избраната методология за провеждане на изследването е коректно описана и прецизно подбрана. Огнаниченията в изследването са съществени и добре обмислени. Краткото представяне на отделните глави създава усещане за подреденост на изследването и яснота на намеренията на автора.

Удачно е решението на авторката първата глава „*Теоретични основи на формирането на морската политика на държавата*” да започне с анализа на понятието „сигурност”. Без да се впуска в многословни обяснения, концепции и школи, тук са посочват преди всичко общоприетите разбирания, които се използват в цялостното изследване. Коректно се цитират авторитетни автори по темата. Правилно се обяснява, че в морската сфера разграничението между понятията „морска сигурност” и „морска безопасност” е съществено и се обяснява защо, като се цитират базови международно-правни документи. Подчертава се, че под „сигурност” се разбира „не само осигуряването на неприкосновеност на националните морски пространства и физическата защита на морския суверенитет, но и създаването на сигурни, предвидими условия на работа на държавните и не-държавни структури и институции”. На стр. 32 фигуративно се обясняват четирите сфери на разширеното понятие на сигурността (по Даазе).

Правилно е решението да се акцентира върху националните ценности и интереси в контекста на морската политика, както и да се разкрие важността на концепцията за морската мощ, която не е загубила актуалност .

Качество на работата е обясняването в общи линии на морската политика на Русия. Много правилно, авторката се фокусира върху различните морски програми и стратегии на Европейския съюз и основополагащите им принципи. Поднасят се интересни данни за различните структури на ЕС, свързани с морската политика и нейното прилагане. Коректно е посочването и на българските държавни институции работещи в сферата на морската политика и опитите да се създаде национална стратегия за интегрирана морска политика.

Изводите в първа глава са логични, важни и дават ясен отговор защо е необходима целенасочена, национална морска политика.

Втората глава *„Променящата се среда на сигурност в Черноморския регион”* се занимава преди всичко с много динамичната и усложнена среда на сигурност в региона. Използва се предимно метода на „съдържателния анализ”. Правилно се посочват факторите, отреждащи значимостта на Черноморския регион. Приоритет се дава преди всичко *географският, геополитическият и енергийният фактор*. Правилно се посочват и обосновават обстоятелствата, определящи средата за сигурност в Черноморския регион. Логично се изтъква важността на руско-американското противопоставяне, обясняват се различни подходи за класификация на факторите, които влияят на формирането на средата за сигурност в района. Вниманието се съсредоточава върху: политическо-социални фактори и преди всичко върху процесите на демократизация в страните от региона, върху военно-политическите с акцент на конфликта между Русия и Украйна, върху екологичната и икономическата специфика. Направените анализи и приложената графика на стр.118 подпомагат обяснението на сложната среда за сигурност в региона и логично следващите предизвикателства, рискове и заплахи за българските национални интереси в областта на черноморската политика. Те са коректно систематизирани и обобщени в оригинално изследване, показано в табличен вид. Направен е извода, че всички анализирани предизвикателства, рискове и заплахи са реални и с относително висока степен на вероятност да застрашат националните ни интереси в морската сфера.

Най-съществените приноси на дисертационния труд са в третата глава

„Принципи и приоритети на морската политика на България в променящата се среда на сигурност в Черноморския регион”. В съответствие с основната цел на дисертационния труд се формулират целите и насоките на морската политика, както и основните нейни принципи. Сам по себе си определения първи принцип на морската политика “*регионален, кооперативен подход в преодоляване на съвременните предизвикателства, рискове и заплахи за сигурността на страната*” е много добър, но по-скоро има пожелателен характер и се отнася предимно за страните от региона, които са част от ЕС, както и онези, които са включени и активно работят в различните регионални инициативи на ЕС от типа на инициативите Черноморска синергия и Източно партньорство. Този принцип може да се приложи и спрямо страните от региона, които участват в различните програми на НАТО или са членове на Алианса. За съжаление, при съвременното стечение на обстоятелствата около събитията в Крим и нерегулирания руско-украинския конфликт в Източна Украйна не може да се разчита на включването на Русия. Без тази страна обаче, е нереалистично очакването да се разреши който и да било важен проблем, свързан със сигурността на Черноморския регион. Другите два обособени принципа на морската политика са напълно приемливи и реалистични. Добре обоснована и защитена е позицията на докторантката за обвързването на българската морска политика с интегрираната морска политика на ЕС и създаването на националната морска стратегия. Правилно са определени и добре защитени различните функционални направления и подходи. Направените анализи и заключения са логични и много добре аргументирани.

Характеристика на научните и научно-приложните приноси.

Посочените *три* научни и *четири* научно –приложните приноса в общи линии се приемат. В случая по-важни и оригинални са научно-приложните приноси, които са стойностни, аргументирани и са лично дело на докторантката.

Оценка на научните резултати

Научните резултати са съществени и важни. Очертана е рамка за формиране на подходи и решения в интерес на Р България в областта на морската политика. Направен е успешен опит за разработване на концепция за морска стратегия, приложима в основните функционални направления на българската морска политика.

Езикът и стилът, на който е написан дисертационния труд е научен и в същото време е достъпен и четивен.

Оценка на публикациите по дисертацията и авторството

Докторантката посочва три свои публикации по темата на дисертационния труд и те убедително показват, че резултатите от научното изследване са коректно представени пред научната общност. Това са статии в авторитетни издания. Наред с това Сияна Люцканова посочва и още *девет* свои публикации – самостоятелно или в съавторство, което е атестат за сериозно отношение, желание и възможности за научно-изследователската дейност.

Литературна осведоменост и компетентност на докторанта

Сияна Люцканова показва отлична осведоменост по темата. Използват се 135 авторитетни източника, предимно публикации и интернет сайтове. Голямата част от тях са на английски език, а 56 заглавия са на български и руски език. Отлично впечатление прави обстоятелството, че огромната част от източниците са актуални, нови издания, публикувани през последните години.

Високо е нивото на графичното оформление. Приложени в текста са 14 фигури и 7 приложения.

Оценка за автореферата

Изготвения автореферат е съобразен с установените стандарти. В него добросъвестно и коректно са проследени вътрешната логика на изследването и постигнатите резултати.

Критични бележки по същество нямам, съзнавайки, че един научен труд винаги може да бъде разработен и по друг начин и по-добре. Препоръките ми са следните:

- В структурата и параграфите на отделните глави следва да се оформят самостоятелни изводи към всяка от тях. На практика това се прави, особено в края на първа и трета глави, но във вътрешната структура на главите, не е отразено;

- Би могло още по-ярко да се заяви и аргументира актуалността на темата, защото морската политика на България и в частност тази в Черноморския регион е една от най-актуалните политически теми с оглед отношенията между черноморските страни Русия и Украйна, както и новата политика на НАТО в зоната на граничните на руско-украинския конфликт държави.

Лични впечатления и други въпроси, по които рецензентът счита, че следва да вземе отношение.

Не познавам и нямам лични впечатления от Сияна Люцканова да дисертационния труд. Запознавайки се със CV-то на докторантката съм впечатлена от нейната висока образованост и специализации в чужбина, от изминатия трудов път в Министерството на отбраната и от нейната чуждоезикова подготовка. Похвално е, че един млад човек вече е успял да изгради подобна професионална кариера и със своя дисертационен труд, тя убедително показва сериозния си научен потенциал.

Оценка на дисертационния труд

Предвид посочените аргументи *давам висока положителна оценка* на предложението за рецензия дисертационен труд на тема „Морската политика на България в променящата се среда на сигурност в Черноморския регион“. Предлагам на научното жури да гласува „за“ представения дисертационен труд и на Сияна Люцканова да бъде дадена образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 9.1. „Национална

сигурност”, научна специалност „Военнополитически аспекти на морската сигурност”

Изготвил рецензията :

(Проф. д-р Наталия Атанасова Бекярова, ръководител на катедра „Национална и международна сигурност” при Военна академия „Г.С.Раковски”)

02.07. 2015 г.

София